

Es mudinu tevi, mīļo lasītāj, pakavēties šajos bēniņos ar skatu uz pilsētas gaismām, sastingumā pirms nākamās bildes, ziemas vakaru klusumā, kad dzird tikai sniega tīrītāju auto rūkoņu lejā uz ielas. Tieši šajā mirklī Tūve Jānsone gandrīz neredzami uzraksta dzīvi un reizē palaiž to vaļā.

“Pamēģini nu vienreiz pierakstīt, kas ir dzīves jēga, un uztaisi fotokopiju, lai nākamajā reizē vari to izmantot,” Jonna mudina Mari, kad viņai jau atkal ar šo jautājumu uzplijas kāda lasītāja.

Mēs tā arī neuzzinām, ko Mari atbild savai apjukušajai fanei. Un es nezinu, ko Tūve Jānsone pati atbildēja saviem lasītājiem. Taču viņa uzrakstīja mums šo grāmatu.

Lasi lēnām, mīļo lasītāj, mums laika ir diezgan.

Hanna Lutsa, rakstniece

Tove Jansson

Rent Spel

Tūve Jānsone

Godīga spēle

No zviedru valodas tulkojusi
Dace Deniņa

821.113.5-31
Ja 606

Tove Jansson
RENT SPEL

Copyright: © Tove Jansson, 1989, Moomin Characters™
Published in Latvian by arrangement with Rights & Brands.
Cover design: Tove Jansson, The graphic artist, 1975, Private Collection
Photograph: The Finnish National Gallery / Yehia Eweis

Tulkojums tapis ar *FILI – Finnish Literature Exchange* - atbalstu

Tūve Jānsone
GODĪGA SPĒLE

Apgāda Zvaigzne ABC vadītāja VIJA KILBLOKA
Projekta vadītāja *Una Orinska*
Tulkotājas redakcijā
Korektore *Zinta Stikute*
Mākslinieciskā redaktore *Inguna Kļava Švanka*
Vāka dizainu adaptējusi *Ilze Isaka*
Maketētāja *Dace Polkmane*

Apgāds Zvaigzne ABC, SIA, K. Valdemāra ielā 6,
Rīgā, LV-1010. Red. nr. T-871.
Jelgavas tipogrāfija

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā. Saskaņā ar Autortiesību likuma 69.¹ pantu persona ir arī mantiski atbildīga par visiem zaudējumiem un morālo kaitējumu, kuru tā radījusi ar autortiesību pārkāpšanu.

© Tulkojums latviešu valodā, Dace Deniņa, 2024
© Mākslinieciskais noformējums, izdevums latviešu valodā,
Apgāds Zvaigzne ABC, 2024
ISBN 978-9934-32-908-1

SATURS

MAINĪT BILDI	7
VIDEOMĀNIJA	12
BŪT MEDNIEKAM	19
ZIVIS KAĶIM	25
REIZ JŪNIJĀ	30
MIGLA	41
<i>KILLING GEORGE</i>	46
CEĻOJUMS AR KONICA	53
B KATEGORIJAS VESTERNS	58
LIELAJĀ FĪNIKSAS PILSĒTĀ	62
VLADISLAVS	72
SALŪTS	80
PAR KAPSĒTĀM	85
JONNAS AUDZĒKNE	89
“VIKTORIJA”	95
PAR ZVAIGZNĒM	102
VĒSTULE	108

MAINĪT BILDI

Jonnai piemita kāda lieliska īpatnība – viņa katru rītu pamodās jaunai dzīvei, kas nelietota un pavisam tīra pletās viņas priekšā līdz pat vakaram, un to reti apēnoja vakardienas raizes un kļūdas.

Un vēl otra – tikpat pārsteidzoša – īpatnība vai drīzāk spēja bija mūžīgā aizvien negaidītu un pavisam nesaistītu ideju straume: tās kādu brīdi plauka, sparīgi iemiesotas, līdz piepeši tika aizslaucītas sāņus, kad savu neapstrīdamo vietu vajadzēja ieņemt jaunai idejai. Par piemēru rāmīšu naglošana. Pirms vairākiem mēnešiem Jonnu pārņēma vēlme ierāmēt dažus Mari kolēģu darbus, ko viņa bija pakārusi pie sienām; rāmīši izdevās ļoti skaisti, bet, kad viss bija gatavs un atlika tos tikai izvietot, Jonnu jau bija pārņēmušas pavisam jaunas idejas, un gleznas tā arī palika mētājamies šur tur uz grīdas.

“Pagaidām,” Jonna sacīja. “Un, starp citu, visu, ko tu esi savākusi, vajadzētu sakārt pavisam citādi, pārtaisīt ainu no jauna. Te izskatās bezcerīgi konvencionāli.”

Mari nogaidīja, neko neteikdama. Patiesībā viņai šķita gluži omulīgi, ka apkārt ir kaut kas nepabeigts, gluži kā brīdī, kad esi ievācies jaunā mitekļī un nav nepieciešams uztvert visu tik nopietni.

Visos šajos gados viņa bija iemācījusies nemai-sīties pa vidu plāniem, ko Jonna bija sazīmējusi slepenā perfekcionisma un nevērības mikslī, ne jau kurš katrs spēj to visu pareizi novērtēt. Ir ļaudis, kuru sliekšmēm nevajag traucēt, vienalga, vai runa būtu par lielām vai mazām lietām; kāds lieks atgā-dinājums var radīt situāciju, kad vēlme acumirkli pārvēršas nepatikā, un tad viss tiek samaitāts.

Nodoties savam darbam svētīgā nošķirtībā, kas brīva no iejaukšanās. Rotaļāties un veidot visdažā-dākos materiālus spēlē, kas šķietami kaprīzi piepeši kļūst neatvairāma un izslēdz visas citas aktivitātes. Piepešā lietišķuma uzplūdā ķerties labot kaut ko, kas pašu mājās vai pie šiem bezgala nepraktiskajiem kolēģiem salūzis, – padarīt to lietojamu, izskaisti-nāt vai gluži vienkārši – visiem par atvieglojumu – pašrocīgi izmest. Periodi, kuros stūrgalvīgi dienu no dienas tikai lasīt un lasīt, periodi, kuros nein-teresēties ne par ko citu kā vien mūzikas klausī-šanos – ja nu jāpiemin daži no Jonnas tipiskajiem periodiem. Un ikkatru no tiem asi norobežoja pāris dienu briesmīga nemiera un apnikuma, nenoteiktas dienas, kas meklēja savu jauno virzienu. Tas vien-mēr notika tā un nevarēja būt citādi, šajās tukšajās dienās jebkāda ielaušanās ar priekšlikumiem vai padomiem bija pilnīgi neiedomājama.

Reiz Mari nevilšus konstatēja: “Tu dari tikai to, ko tev gribas.”

“Protams,” Jonna atteica, “skaidrs, ka es to daru.”
Un mazliet pārsteigta uzsmaidīja Mari.

Un nu pienāca tā novembra diena, kad itin visu, kas atradās Mari ateljē, vajadzēja pakārt pie sienas citā kārtībā, atjaunot, lai viss iegūtu pavisam jaunu nozīmi, – grafikas, gleznas, bērnu zīmējumi un visvisādas ar bijību piespraustas mīlas piemiņas lietas, kas laika gaitā zaudējušas izcelsmi un saturu. Mari bija sameklējusi āmuru, naglas un āķīšus, tērauda stiepli, līmeņrādi un vairākus citus palīglīdzekļus. Jonnai bija līdzī tikai metramērs.

Viņa teica: “Sāksim ar goda sienu. Protams, ka tai joprojām jābūt stingri simetriskai. Taču vecāmāte un vekaistēvs atrodas pārāk tālu viens no otra, starp citu, vekaistēvs var salīt caur kamīna dūmeni. Un tavas mammas mazais pludinātais zīmējums pazūd, tas jāpaceļ augstāk. Spogulis ir muļķīgs, tas šeit neiederas, mums jāietur strikta līnija. Zobens var palikt, lai gan ir mazliet patētisks. Ņem un nomēri: tur iznāks seši vai septiņi ar pusi. Iedod man to īlenu!”

Mari iedeva viņai īlenu un vēroja, kā siena atkal atgūst pabeigtu skatu, kas nu vairs nebija tradicio-nāls, bet drīzāk teju vai izaicinošs.

“Nu tā,” Jonna sacīja, “tagad mēs aizvāksim tos mazos niekus, kas tev patiesībā nerūp. Atbrīvosim sienas, šai jābūt izstādei bez visādiem krāmiem. Saliec tos kādā no savām gliemežvāku lādītēm vai nosūti bērnodārzam.”

Mari steigšus sāka apsvērt, vai viņai vajadzētu justies aizvainotai vai atvieglotai, taču nespēja īsti izlemēt un neteica neko. Jonna turpināja darboties, viņa ņēma nost un lika atkal atpakaļ, viņas āmura kladzieni aizsāka jaunu laikmetu. Viņa teica: “Es zinu, atteikties no kaut kā nav viegli. Tu svītro vārdus, veselas lappuses, garus, samudžinātus stāstus, un ir laba sajūta, kad tas ir padarīts. Gluži tāpat ir noraidīt bildes – bilžu tiesības karāties pie sienas. Un lielākā daļa ir karājusies tur par ilgu, cilvēks tās vairs neredz. Tu vairs neredzi pašu labāko, kas tev ir. Turklāt tās nogalina cita citu tāpēc, ka ir sakārtas aplam. Skaties, te ir kaut kas mans, bet tur ir tavs zīmējums, un tie viens otram traucē. Mums vajag distanci, tā ir absolūti nepieciešama. Un dažādi periodi ir jānošķir ar attālumiem – ja vien tos gluži vienkārši nesakar čupā, lai šokētu. Jāvadās no izjūtas... Ir jāparedz pārsteiguma mirklis, kad ļaudis pārļaiž skatienu bilžu noklātai sienai; nepadarīsim šo uzdevumu pārāk vieglu; lai viņiem aizraujas elpa un viņi sāk skatīties pa jaunam, tāpēc ka citādi vienkārši nevar, lai viņi domā, lai jūtas sašutuši, lai... Tagad mēs sagādāsim taviem kolēģiem labāku apgaismojumu. Kāpēc tu te esi atstājusi tik lielas spraugas?”

“Nezinu,” Mari atbildēja, lai gan patiesībā zināja. Viņa piepeši ļoti labi saprata: dziļi sirdī viņai šie kolēģi, kas neapstrīdami bija radījuši skaistus darbus, nemaz nepatika. Mari sāka raudzīties uzmanīgi. Vērodama, kā Jonna piekar bildes, viņa nosprieda,

ka beidzot daudzas lietas un arī viņu kopīgā dzīve iegūst īsto novērtējumu un galīgo vietu, apkopojumu, kas izpaužas caur atstatumu vai pašsaprotamu koncentrēšanos. Telpa pilnībā pārvērtās.

Kad Jonna bija aiznesusi metramēru sev līdzi, Mari visu vakaru prātoja, cik viegli patiesībā ir izprast visvienkāršākās lietas.